

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 26.

Marti 21. Iunie

1860.

De sub Detonata 17. Maiu 1860.

Dupace Dn. corespondente din Filea de josu sub Nr. 15 alu Gazetei a. c. se tangui asupra grautatorilor impreunate cu intemeierea scóleloru populare, in privintia acelorasi produse cateva proiecte practice.

Noi muntanii, ca cei ce avemu scóle intemiate si invetiatori plus — minus salarisati, iuca nu suntemu norocosi a vedé receruta propasire in cultura, si ne santimu indetorati a desco. eri din partene, cumca causa principala a acestui reu jace in lipsa Preparandiei de invetiatori poporali la noi romanii de ritulu gr. unitu din archidieceasa Albei-Julie, de unde provine nu numai nesporirea culturalei, ci totuodata desgustulu parentiloru de a'si da fetii sei la scóla', vedindu in acestia in locu de propasire catra luminare numai o insadarnica perdere a nereparabilei tempu. — Ceea ce multu stimatulu D. consiliariu alu scóleloru gr. resar. din Transilvania Dr. Vasiciu in Amiculu scólei comprehédie asia: „De vomu avé noi cladiri de scóla catu de frumóse, si insestrate cu cele trebuincióse, si nu vomu avé invetiatori capaci pentru chiamarea acésta, nu va propasi invetiatura intru nimica.“ —

Noi privindu in giurulu nostru, vedemu la tóte celelalte confesiuni transilvanice institute preparandice pentru ai sei invetiatori populari, iuca si la fratii gr. neuniti, caci ei macarca nu sunt prevediuti cu atatea casse; totusi se bucura de consiliariu scolasticu din propriulu gremiu, — de unu feliu de preparandia pentru docentii populari, — si de carti pentru scólele populari, pre candu aceste tóte la predisii gr. uniti lipsescu, de unde lu-

minatu apare adevverulu recunoscintiei supremulu inspectore alu scóleloru popu'are, si canonicu in pomenita archidieceasa D. Constantinu Papfalvi sub Nr. 2 al Fóiei a. c. „cumca in lucrulu scóleloru populare d'intre tóte confesiunile Transilvaniei noi gr. catolicii suntemu cei mai nefericiti si mai remasi,“ — si a Dn. corespondente din Fóia Nr. 13 a. c. „cumca starea scóleloru populare la noi e mai multu de catu desperata,“ — despre care stare si prelaudatulu D. C. Dr. Vasiciu atenge asia: „cu durere trebue se aratu, ca scólele unite — cu pucine exceptii — mai ca sunt intr'o stare mai rea, de catu ale nóstre.“ —

Ce e dreptu: Escel. Sa D- metropolitu prin parentiesculu circulariu din 6. Sept. 1858 Nr. 577 a incunoscintiatu pe clerulu seu despre prea'nalta resolvare a instituteloru preparandice: unulu la Blasiu, altulu la Gierla, si despre deschiderea celui interimalu la Naseudu cu 1. Octobre aceluasiu anu, provocandu pe cei chiamati la oficiu de invetiatoriu se intre cam de odata in acestu ultimiu; — dupa acea totu acelasu prelaudatu metropolitu prin altu circulariu din 25. Oct. 1859 Nr. 840 a publicatu inceperea institutulu de preparandia in c. r institutu Teresianu de orfani la Sibiiu in limba germana cu 1. Noembre a. anu pentru docentii catolici cu asemenea provocatiune, — inse indesiertu — pentruca de o parte aceiasi preparandia la Blasiu, de si acestu este centrutu archidiecesei si residentsia metropoliei romane-unite, unde ori carele chiamatu la dascalia, cu mai mare inlesnire si ar puté castiga cunoscintiele pedagogice, totusi pene acuma nu sa infintiatu; ear' de alta parte la cea dela Naseudu si Gerla cantoreii nostri, séu altii, din cauza seraciei nu potu in asia mare departare

subsista spre a si procura sciintele preparandice, cu atatu mai puciuu la Sibiuu in limba straina pentru scóle populari, la care nu au loou limbele straine, decatu pentru cele mai inalte.

De órece inse cu durere vedemu: ca pretiosulu tempu tace si trece cu nereparabila dauna a nóstra; — celi ce au tempu au viatia si celu ce perde din tempu, perde din viatia, ceea ce nu i se va mai reintórce: dreptuaceea noi numai avemu de a astepta pene candu din inaltime se ne cadia porumbulu friptu in gura, ci urmandu esemplulu celorlalte confesiuni conlocuitorie, carele de sinesi dintru alu seu se ingrijescu fora de a astepta totu dela altii gratia, mila si pomana, se ne ingrijimu de noi dela noi insine, cu atatu mai vertuosu, cu catu din durerosa patiania de tóte dilele vedemu: cumca asteptarea indelungata precum in aceasta, asia in alte mai multe privintie ni a fostu totudeuna stricaciósa. —

Dara de unde si cum s'ar puté infintia in Blasiu o preparandia barem interimala de invetiatorii pentru scólele populare? Eata:

La anulu 1845 Sept. 15. de catra marita comisiune regia si de catra vener. capitulu Blasianu cassa clerului gr. unitu din Transilvania s'a limpeditu in

456,371 fr. 56²/₅ cr. m. c. ca capitalu, si
23,731 fr. 6 cr. m. c. ca interesuri.

In suma = 480,103 fr. 12¹/₅ cr. m. c.

Cum dovedesce conspectulu alu preven. comisiuni si capitulu de sub acelasi datu, publicatu pomenitului cleru de catra fostu episcopu I. Lemeni prin circularialu din 18. Octobre 1845 Nr. 1033 — aice necomputanduse fondulu preotiloru deficienti, — cassa seminariulu diocesanu si a tipografiei diocesane, — tustrele apropietorie la o suma de 140,000 fr. m. c. dupa aratarea respectiveloru conspecte facute totu de catra preven. comisiune si capitulu, si publicate prin acelasi circulariu Lemnianu; — carii bani se credu prin intielépta economia a meritoru DD. capitulari nu numai a se fi fostu conservatu, ci de atati ani spre lauda Marie-loru Sale a se fi fostu sporitu cu respectivele interesurie atatu; catu din aceeasii bani, detractis detrahendis, va remané unu prisosu pentru infintiarea cestionatei preparandie, ear' in casulu nesperatu,

decumva astfelu de prisosu n'ar ajunge, séu n'ar esista, se se coleaga ajutorintie banale dela cleru si poporu, cum s'a facutu sub nemuritoriulu episcopu Aaron cu cumpararea dominiulu din Cutu pentru mentionatululu seminariu, — spre carele scopu bucurosi vomu contribui, numai se vedemu ca denariulu nostru aduce resultatu iubucuratoriu, — Astfelu infantianduse cestionata preparandia, multu meritatii DD. profesori ai Blasiulu, pe lunga vero inbunire a lefloru sale, ca adencu cunos-catori de glasulu chiamatiunei sale spre luminarea Israilulu romanescu, voru avé bunetate a primi asupra sa si predarea sciintieloru pedagogice pentru invetiatorii de scólele populare cu atatu mai vertosu, cu catu prin acésta Domniele Sale voru secera unu nou meritu, aducandu pre altariulu natiunei a doulea jertfa, asemenea celei de intaia pentru marirea religiunei sale si luminarea poporulu seu.

Bunulu pastoriu Christosu demandandu apostolulu Petru mai antea „pasce melusiei mei,“ — apoi a doua si a treia óra „pasce oile mele,“ — cu acésta ni a datu a precepe: cumca sementia cuventalu dumnediescu — flórea religiunei, a virtutei si a buneloru moravuri debue a se semina si sedi mai antei de toti si de tóte in fragedele anime ale prunciloru, ca acesti crescandu intieleptiesce, si intru frica lui Dumnedieu apoi se produca insutite frupte de fapte bune, si cu aceste se marésca pre Tatalu celu Cerescu, — ceea ce numai prin invetiatori harnici se póte efeptui, cace dupa asertiunea desu—laudatului D. Dr. Vasiciu „ei sunt sufletulu, ei sunt, cari dau viatia scólei, ei sunt factorii de capetenia pentru informarea si cultivarea plaplандei tenerimi, si acesti niciodata nu potu fi destulu de pregatiti, ei au pururea lipsa de necontenita perfectionare“, — pentruca dascalia este o maiestria de mare insemnatate, care pe lunga o chiamare alésa postesce unu studiu lungu, si inadensu, ca dupa acestu se se póte aceia cu folosu in praxe aplica, — este o treaba, care taie afundu in viatia nóstra sociala, nationala si bisericésca, altmintrelea putemu striga totu scóle si scóle, si potu esi totu ordinatiuni preste ordinatiuni, cace acele tóte in urma voru deveni la „glasulu celui ce striga in pustia.“ — Ceea ce trista esperintia destulu de vederatu si pene acumu ni a aretatu. —

Din carele se conchide: cumca vindecarea premiseloro si altora nenumeratiōsă lipse, ce ne apasa, numai prin soboru diecesanu se pōte esopora, a caruia neamanatiōsa tiene totu clerulu si poporulu romanu gr. unitu, din totu sufletulu dorindu, o astēpta, ca pe unu esentialu si salutaru a-siedimentu alu besericei lui Christosu, — Ceea ce mai de multe ore prin acestu organu s'a esprimat. —

* *

Репродуцетѣ дѣлѣ трѣзвѣна ромѣнѣ чирклареа министрѣнѣ кѣтелорѣ шѣ алѣ инстрѣкциѣи пѣвлѣче кѣтрѣ корпѣнѣ професорѣлорѣ шѣ дѣвѣцѣторѣлорѣ пѣвлѣчи дѣн Молдавіа.

Domnitorѣ mei!

Дѣсѣрчинатѣ де Мѣрія Са Домнѣнѣ Принчипателорѣ знѣте а кондѣче ад-интеримѣ администрациѣ кѣтелорѣ шѣ а инстрѣкциѣи пѣвлѣче дѣн Молдавіа, гѣсескѣ де трѣвѣнѣцѣ а вѣ фаче кѣпоскѣтѣ цѣнта кѣтрѣ каре воескѣ а мерде дѣн окѣрѣнѣirea ачестѣи рамѣ импортантѣ алѣ сервѣциѣнѣ пѣвлѣкѣ, шѣ конкѣрсѣнѣ че аштептѣ пентрѣ ачестѣа дела DD. професорѣи шѣ дѣвѣцѣторѣи.

Nimeni нѣ ва контестѣа кѣ дѣвѣцѣтѣра пѣвлѣкѣ нѣ ар фѣ челѣ маѣ енерѣкѣ ацентѣ спре а адѣче нациѣа ромѣнѣ ла матѣритатѣа черѣтѣ, пентрѣ а се вѣне пѣтрѣнде шѣ а се вѣне фолосѣ де ефектеле че познѣ ординѣ де лѣкрѣрѣ аѣ дѣнтродѣсѣ дѣн Принчипателе знѣте prin конвенциѣа дѣн 7./19. Азгѣсѣтѣ, шѣ каре, дакѣ воиѣ шѣтѣ вѣне а'лѣ десволта, негрешитѣ кѣ ва продѣче тѣрѣirea шѣ пѣтереа неамѣнѣи пострѣ.

Чѣа маѣ де апрѣне дѣнгрѣжѣре а гѣвернѣнѣи трѣвѣе дѣр а фѣ дѣнторѣсѣ аспѣра ачестѣи рамѣ де маре импортантѣ пентрѣ презентѣнѣ шѣ вѣиторѣнѣи цѣреѣ.

Кѣтѣ ва фѣ дѣн пѣтѣнда mea, дѣн парте'ми, тѣ воѣс сѣлѣ маѣ дѣнтѣс де тѣте а да едѣфѣциѣнѣи пострѣ инстрѣктивѣ о базѣ солидѣ шѣ ларгѣ prin дѣнмѣлѣдѣirea школелорѣ сѣтешѣи. Кѣнѣнѣ челѣ маѣ нѣмеритѣ спре а ажнѣче ла ачестѣа есте креареа prin дѣнстрѣкте де школѣи нормале пентрѣ прегѣтѣirea дѣнвѣцѣторѣлорѣ трѣвѣнѣторѣи не ла сѣте.

Дорескѣ ка дѣн цѣрѣ, кѣтѣ маѣ кѣрѣндѣ сѣ нѣ фѣе о котѣнѣ фѣрѣ школѣ, шѣ нѣчѣ знѣ ромѣнѣ фѣрѣ сѣ шѣте а скѣре шѣ а четѣи. Кѣндѣ воиѣ ажнѣче ачестѣ фѣрѣчѣитѣ моментѣ, воиѣ пѣтеа фѣ дѣн лѣнѣште, шѣ сѣнѣрѣи де вѣиторѣнѣи патриѣи пѣстрѣе.

Пентрѣ асемenea скопѣ трѣвѣе дѣчѣ ка дѣнвѣцѣтѣра дѣн цѣнере сѣ аѣвѣ о дѣнрѣкѣе еминентѣ националѣ шѣ проприѣатѣ маѣ кѣ осѣвѣре трѣвѣнѣделорѣ пѣстрѣ морале, социале шѣ материалѣе. Аша дѣр еѣа трѣвѣе сѣ дѣнтѣскѣ тотѣодатѣ ла десволтареа шѣ дѣнтѣрѣirea сѣнѣцѣнѣи националѣ, ла адмѣирареа вѣртѣцѣлорѣ стрѣмошѣштѣи, ла избѣirea де патриѣе шѣ респектареа лѣцѣлорѣ еѣи, ла дѣнрѣдѣчинареа принчѣипѣлорѣ егалѣтарѣе шѣ констѣитѣнциѣонале, ла кѣлѣтивареа фѣрѣмосѣнѣи шѣ вѣнѣнѣи, ла моралѣсареа социѣтѣрѣи шѣ дѣн сѣжрѣнитѣ ла респѣндѣirea кѣпоштѣнѣделорѣ економѣче, агрѣколе, комерѣциале шѣ индѣстриале, ка аша сѣ исѣнѣнѣтѣ а дѣнтродѣче дѣн цѣра пѣстрѣ тѣте ачеле вѣртѣцѣи, принчѣипѣи, шѣтѣнѣче шѣ арте, каре факѣ пѣтереа шѣ дѣнфлѣорѣirea нациѣлорѣ експонене.

Негрешитѣ ачестѣ рѣсѣлтатѣ нѣ пѣте венѣ дѣндатѣ; тѣ воѣс кѣреде фѣрѣчѣитѣ дакѣ воѣс пѣне тѣкар знѣ дѣнченѣтѣ ла еѣо пентрѣ цѣнереа дѣнторѣе. Дѣнсѣ социѣтатѣеа актѣвалѣ арѣ дѣнѣшѣи мѣлѣте трѣвѣнѣциѣ де а фѣи лѣнѣнѣатѣ шѣ кондѣсѣ не кадеа знѣде еѣа есте кѣематѣ а фаче челѣ дѣнтѣс насѣ, трѣвѣнѣциѣ каре кѣ вѣнѣ воѣнѣцѣ шѣ енерѣче ле пѣтемѣ шѣ сѣнѣтемѣ дѣнаторѣи а ле дѣн-дѣнѣнѣи.

Пентрѣ ачестѣе тѣ дѣнторѣсѣ кѣ осѣвѣре кѣтре корпѣнѣлѣ професоралѣ, черѣндѣнѣи тотѣ конкѣрсѣнѣи патриѣстѣнѣнѣи шѣ алѣ кѣпоштѣнѣделорѣ сѣте. Контрарѣ сокотѣнѣцеѣи, кѣ професорѣи трѣвѣе сѣ еѣ дѣнѣ депѣрѣтаѣи де мареле кесѣи национале шѣ социале, ла каре фѣекарѣе ромѣнѣи трѣвѣе сѣ еѣ интересеѣе, еѣ кѣрѣдѣ дѣн контра, кѣ мѣцѣа лорѣ нѣ есте пѣнѣмѣ пентрѣ тѣперѣтеа де не ванчеле школелорѣ, чѣ шѣ пентрѣ лѣнѣнѣареа социѣтѣнѣцеѣи шѣ а дѣнтрѣцеѣи нациѣи, дѣн сѣнѣнѣи кѣрѣцѣа вѣедѣескѣ. Нѣ тѣ воѣс тѣрѣнѣи дѣчѣ а черѣ дела DD. професорѣи нѣ маѣ стрѣкта дѣнѣнѣнѣирѣе а дѣнѣнѣнѣирѣлорѣ лорѣ ка фѣнкѣ-циѣонарѣи; еѣ дѣи воѣс рѣгаа шѣ дѣнѣкѣ маѣ мѣлѣтѣ пентрѣ дѣнѣнѣнѣирѣеле дѣдсѣле ка четѣнѣнѣи шѣ ромѣнѣи. Ле воѣс черѣ тѣте сѣмпатѣеле, тотѣ талантѣнѣи, тѣтѣ вѣнѣнавѣнѣнда дѣдсѣле, дѣн фавѣореа знѣи гѣвернѣнѣ каре нѣ дорешѣте маѣ вѣне де кѣтѣ де а мерде дѣнѣнѣте. Корпѣнѣлѣ професоралѣ аѣ фостѣ шѣ есте прѣтѣнѣнѣенеа дѣн капѣнѣлѣ марелорѣ идеѣи шѣ марелорѣ рѣформѣе; ачестѣ локѣ се кѣ-вѣне сѣ'лѣ ѣа шѣ професоратѣнѣи ромѣнѣнѣ. Ашѣнтѣ дѣр дела дѣнпѣалорѣ кѣ, пѣтрѣнѣшѣи де тѣтѣ дѣнлѣнѣицеа мѣ-сѣиѣи лорѣ, сѣ деа, Гѣвернѣнѣи тотѣ конкѣрсѣнѣи че цѣра есте дѣн дрѣптатѣе а черѣ дела сѣи, prin респѣндѣirea де идеѣи шѣ скѣрѣрѣи фолосѣторѣе шѣ вѣне апрѣнѣриѣте пентрѣ дешѣнтѣареа сѣнѣцѣнѣи националѣ шѣ пентрѣ рѣпанѣгерѣеа моралѣ шѣ материалѣе а цѣреѣи.

Рогѣ пре DD. професорѣи шѣ дѣнвѣцѣторѣи сѣ'шѣ факѣ

o idee esactă de importanța misiiei lor. Instrucția este negreșită scopulă dăvduțoră; dăcș ea trevbe cъ oie părvrea dăgăritъ prin morală. Instrucția face dăvduții; nămăi edăcătia morală face четъдені. Lecția cea măi văл, cea măi фолосіторе, че професорлă trevbe cъ dea este асееа а dăcșші esemlăslăi сеѣ, а dăcșші пэргъреі сале. Репуція са este дăкезъшăіреа фаміліелор. Дăвдуțорлă este знă алă doilea преотă; слă dar есерчэзъ знă сачерdotă, ear' нă о месеріе. Фăнкціе сале сăнт кă тотлă intelctuale, кă тотлă морале; мисіа са este кă тотлă соціалă. Асееа че професорлă дăвдуț знăі копілă este temelіа vitorăslăi сеѣ; слă dar formeазъ dăcșші соціетатеа.

Професорлă нă are vіаdъ приватъ. Тотъ esіctența са dar trevbe cъ oie de аснегătіе ші de devoțamăntă.

Нă vіte професоріі ші дăвдуțторіі кă instrucția пэвлікъ este дăченпэвлă ші сăжршітлă чівілісătіеі; кă prin зрмаре еі сăнт кіетамі de а lămіna нă nămăi пре копіі, чі ші пре асееі че нă măi сăнт копіі. Аша dar нă este дăдестлă de а дăвдуца пре omenі а четі, trevbe але да дăк ші кэрді de четігă. Фэръ кэрді, ші кăндă zікă кэрді, zікă кэрді văне, instrucția ар oі пэціпă лэкрă.

De асееа амă zісă măi сзоѣ кă еѣ аштенгă dela корпслă професоралă respăndіre нă nămăi de ideі văне ші фолосіторе, dar ші de скріері văне ші фолосіторе.

Nămăi кă kіпăлă асета професоратлă ротлăлă пóте а'ші довăнді ші а'ші менцінеа локлăлă importanță че і се кэvіне дă соціетате. Invітă dar пре DD. професорі ші дăвдуțторі ка съ се окэне кă тотă dīnadīcăslăi кă споріреа ші дăвогăдїреа літератэреі поастре.

Dīn парти'mі еѣ le voіs da totă ажторлă пэціпчосă, пентрă скóтереа да lămīnă ші respăndіreа скріеріорă d-лорсале.

Копкэрслă че рекламă дела професоратă este mare, este plīnă de грезтъдї, este кă тотлă de аснегătіе. Амă dăcș deșlīna дăкредере кă елă нă'mі vа līcі. Кэноскă кă ші дăвдуțэра дă денере ші професоріі аѣ сзэерітă ші сзэерă дăк мэлте неажэсэрі ші грезтъдї. Сперă дăcș кă патриотісмлă ші vіртăдїе d-лорсале ворă oі măi пресэсă de кэтă тóте асемеенеа грезтъдї.

Voіs асееа, Domnіорă, адесă окасіе а mă ала кă d-вóстръ prin школі ші класе, спре а сэдїа дă-

презлă trevăncіеле ші līcісріле че есперіенда пóте vădї; ші ажтатă de lămīnеле mī kənoștīncіеле dvóстръ ші ale concіlīslăi школарă, нă voіs līcі а пэне тоатă пэтереа пентрă дăлэзэреа de оріче pedіcї, de оріче неажэсэрі.

Дă oіне пэтерпікă de дăкредереа кă каре Măria Са Domnілă Ппателорă зніте аѣ vīнеvoітă а mă опора ші резъmăndămъ не копкэрслă lămīnată алă корпэрілорă лецїсїторе, іаѣ дăдаторіреа а vă спріжїні ла оріче trevăncіуț, ші а vă асїгэра, прекэтă е дă пэціпă, дренгэріле ші опоравїла посїцізне de каре trevbe cъ vă văкэрацї ка kondăкэторі аї edăcătіеі năціonale.

Факă dar ші еѣ apelă, дă пэтеле гзверлăлă, да патриотісмлă ші зеллă фіекэрсїа dīn DD. професорі сзперіорі ші іпферіорі, клерічї ші mіrenі, зэrvадї ші oіeteі, ка фіекаре дă сфера са, кă dădoіte сілїпцї, съ mă пэіе дă старе а ажпэце, пэпă ші кă о zї măi кэрдă, да целлă че mī-amă пропэсă, ші каре нă пóте oі de кэтă ші алă Dлорăсале; целлă, zікă, de а грэvї năціа prin тóте mїжлóчеле, de каре пэтемă dīcпэне, спре а ажпэце да мареле скопă алă omenіреі аіче не пэmăntă: Дă mпэръцїа чівілісătіеі, адікă а лібертэцеі vасатă не штіпăцъ, не моралă ші не дренпате.

Вă рогă, Domnіорă, ка асэстă копворбіре съ vīнеvoіцї а о адэче да кэноштіпца гэзэрорă DDлорă дăвдуțторі ші дăвдуțторе дела школеле афлэторе сзв а d-вóстре dірекціе, ші кэрора mă фолосескă de асееастă плэкэтă окасіе пентрă а ле еспріма, прекэm ші d-вóстре, Domnіорă meі, осевїта mea concіderаціе.

Міністрлă ad-іnterімă алă кэлтелорă ші алă іпстркціеі пэвліче:

M. KOVALIUCHEANU.

№. 4907, Іашї 1860, Маїс 14.

Ce ceru romanii din munti si vali?

Pre onorate Domnule! Trei parti din lume privescu astadi cu incordare la evenimentele din Europa, pe carii unii le reduc la numaru de 3, adeca la cele ce se intempla in Italia, in Turcia si la adunarea mai multoru capete coronate in Baden-Baden. Nu este dóra neci o Gazeta in Europa care se nu se straduiesca a trage atentіunea publicului cetitoriu la aceste trei evenimente. — Lasu

se se intereseze lumea de evenimentele aceste si se citéasca pene si va saturá curiositatea in privin-ti'a acésta, eu vreau se me cuprindu cu altu even-imentu care cu multu mai de aprópe atinge intere-resele si venitoriulu natiunei, a carui fiu sum si eu — ca tóte cele 3. Acesta e: adunarea consiliului imperialu in Viena!

Romanii din Austria privescu astadi cu sete si cu nerehdare se védia ca afla-se-va careva din-tre cei 3 romani chiamati in consiliulu imperialu care, fara de a vetema interesele monarchiei séu a casei domnitórie, se apere interesele speciari a ro-maniloru! pune-va careva peptu acolo unde popó-rele conlocutorie redimate pe drepturi istorice — reu aplicate — se ar incerca a efeptuá o stare a lucrurilor, care se fie nu numai in contra intere-selor monarchiei intregi fara si apasatoria pentru romani? ori voru lasa ca — dupa obicei, dupa disa cea fatale a romanului „asia ne amu pome-nitu“ se dispuna altii despre noi fora de noi, se ne tractedie ca pe o marfa de vendiare séu enco si mai reu, ca pe o marfa de care toti se lapeda?

Acésta astépta romanii se védia, toti romanii binesemitori, toti romanii carii enco nu s'au facutu mai rei ca creaturele cele irrationale a Uiversului ce nu si schimba natur'a si graiulu! Aici cauta totu romanulu adevératu cu incordare, si astépt se védia si se se póta convinge ca óre are elu in-tre cei 3 romani din consiliulu imperialu unu ade-veratu reprezentantu si aperatoriu a intereselor natiunei romane; se védia cum isi voru implini consiliarii romani chiamarea loru ca romani! Tre-bue se marturisimu ca chiamarea loru e fórté grea-
Pe lunga tóta voiinti'a ce voru fi avendu, — pe lunga tóta energi'a ce trebue se o supunemu la densii, totu greu le va fi loru a representá caus'a romaniloru intr'unu modu care se póta multiumi pe toti.

Densii nu au avutu ocasiune a se intielege cu conationalii loru despre lipsele si dorintiele roma-niloru din Austria, cu atata mai pucinu despre acea ca cum se se pórté in consiliulu imp. si pe ce cale se mérga. Si cine si pe ce cale se le descopere loru dorintiele si parerile romaniloru in cauza acé-
sta? in catu se tiene adeca de interesele romaniloru fatu cu interesele popóreloru conlocutorie. Prin Gazete, prin adrese nu se póte, ca parerea

unuia séu si a mai multora dintre romani nu e ob-legatória, póte fi gresita ba tocma rea.

Asia dara ce e de facutu ca se aiba represena-tantii romani catu de pucinu radimu in pusetiunea loru ca reprezentanti ai romaniloru? Eu dicu se recurgemu spre deslegarea acestei intrebari la min-tea cea sanetósa si nestricata, neintinata cu sofismo politice, se ceremu se ne respunda poporulu! Pare ca vediu cum voru zimbi de condurere unii ceti-tori ai acestoru siruri, si voru dice ca ce idea ne-fericita amu eu. Se intrebi pe poporu care nu se pricepe la lucruri de aceste, si apoi unde se'lu a-duni ca se'lu intrebi si sa ti respunda? — Cu catu inse voru fi mai multi carii si voru fi batandu jocu de acésta nefericita si scalciata idea, cu atata voru fi mai multi cari dupa ce me voru fi ascultatu pene in sfersitu, 'mi voru da dereptu. Asia dara se ve spunu ca nu e lipsa se adunamu poporulu ca se audimu din gur'a lui ce vrea, fora se ne aducemu aminte ca ce pretinde romanulu austriacu de atatea vécuri, ce au pretinsu in anii 1848 si 1849 si pen-tru ce si' au versatu sangele si si-au periclitatu viet'i'a si averea? — — pentru dreptate écca responsulu gal'a, scurtu dar bunu! intréba ori pe care romanu — intielegu pe cei nepolitici — ce vrea elu in referintia catra celelalte popóre si ti va respunde asia: „apoi maria ta séu domnule noi nu vremu alta nemica de catu se fie dreptate.“ Cuventulu acesta e fórté scurtu, dara cu atata mai multu cuprinde in sine, si dupa parerea mea e des-tulu ca ori si ce reprezentantu sa se póte intocmi in pusetiunea sa ca se respunda sperantielor puse in elu.

Fie ce va fi, faca se numai dreptate tuturoru popóreloru, se nu i se dee la unu poporu mai multe drepturi de catu la altulu; se nu se mes-tece unu poporu in trebile celuilaltu; se nu dom-néasca unu poporu asupra celuilaltu neci cu puterea neci cu limb'a, si romanulu nu va cere mai multu, elu va fi deplinu multiamitu.

Dreptate si earasi dreptate numai astépta ro-manulu, si ast'a trebue sa i se faca, ca e promisa cu vorba imperateasca. —

Asia dara — fiendu ca in impregiurarile de fatie nu putemu da alta instructiune séu inviatiune la consiliarii imper. romani — sa se tiena densii si sa-si iea de devisa: dreptate a; si atunci voru

fi lucratu nu numai in interesulu si intielesulu do-
rirei tuturoru romaniloru din Austria ci si dupa
intentionile gubernului, — speranduse in contra in-
cercariloru asupritorie ale poporeloru conlocuitoriu
cu dis'a de auru: „ce tie nu 'ti p'ace, altuia nu
face.“ — P.

O aruncatura de ochiu

asupra

Evenimentelor dela 1821.

(Din Revista Carpatiloru.)

(Urmare.)

Atunci se vâzърь не злидеде Търговіштіі о пъл-
дїме де зпїформе етеропене. Знїт ераѣ дївръкадї дн
негре, прекъм амѣ зїсѣ маї сѣсѣ, шї форма баталио-
нълѣ сакрѣ; алдї дн хаїне арпъдештї, шї алдї дн алте
фелърїте зпїформе. Окпеле шї днкїсорїле статълї
спъргъндѣсе де ревелї, продѣсерь ачештї оштірї
пъдїме де оменї. Ждечесе дар характерълѣ астѣї
фелѣ де осташи!! Каселе, мошїле пропрїетарїлорѣ,
тоте се фъксерь прада жафърїлорѣ. Дндатъ дъпъ а-
шезареа лї Іпсіанте ачї, с'а фъкзтѣ пзпере ла кале
пентрѣ днтърїеа Търговіштії, шї с'а фъкзтѣ шанѣѣ
деспре Бъкърештї, каре се пзтеа сърї кз пїчореле дн-
презнате, маї адъогъндѣсѣ дозѣ саѣ треї вастїоане
фърь тъзърї, пентрѣ кз тотѣ артілерїа армії ера ком-
пъсѣ де треї вькѣдї де о жмътате фънтѣ шї зпа де
дої фъндї хрпїте дїн Бъкърештї. Дъпъ че с'а фъкзтѣ
ачестѣ прегътіре с'аѣ гъндїтѣ а апровїсіона оштіреа кз
глонѣ шї гїзле. Дар знде сѣ гъсѣсѣкъ пълмъѣ? аѣ
адергатѣ ла мїтрополїе подѣба векеї капїтале а дърїї,
каре ера днвълїтѣ кз пълмъѣ, аѣ десвълїт'о шї аѣ дн-
ченпзтѣ сѣ торне глонѣ; зїоа ле търпа шї ноптеа ле
словозіа осташи ла веселїле че фъчеа, гїзле аѣ по-
рпчїтѣ сѣ се торне де стїкълъ ла о стїкълърїе апронѣ
де Търговіште

Дар, че ле пзса де ачестеа, сї аштенпа не Прїн-
дълѣ Дїмїтрїе, каре ера сѣ вїе де песте Прхтѣ кз 16
мїї де оменї шї кз 24 вькѣдї артілерїе.

Ачесте воръе амъдїторѣ, днтр'адїнсѣ днпръ-
штіате, продѣсерь о десвършїтѣ сїгъранѣѣ дн оштіре.
Нз маї гъндеа нїмїнї ла дїсїпїлїнѣ, ла ексерсїѣѣ саѣ
ла прегътіре де ресвоїс, чї се окъпа кз веселї де тотѣ
фелълѣ; сїнгърѣ баталїонълѣ сакрѣ фъчеа ексерсїѣѣ дн
тоте зїзеле. Балърїле, банкетърїле нз се маї кърпа де
ла кпепетїїле армії, шї жафърїле де тотѣ фелълѣ дела

панърїле де жосѣ. Нічї полїцїѣ, нїчї аванпостърї, нїчї
кїарѣ іскѣде (vedete) нз ераѣ ашезате нїкърї; дн
кзтѣ знѣ спїонѣ търкѣ кзтѣ а дїнзтѣ таъра дн Тър-
говіште а тръїтѣ дн мїжлокълѣ полїтїеї, дмърькатѣ ка
негъдъторѣ армеанѣ, фърь сѣ'їѣ вьпїсїесѣкѣ чїнева кзтѣ
де пздїнѣ .

Ачеїа карї венїаѣ сѣ депсїе ванї ла касѣ, ераѣ
прїїмїдї кз чеа маї mare полїтедѣ, дар, ачѣї каре
авеа сѣ іа ванї дела касѣ ера дн тотѣдеазна дн-
връпчїдї.

Оштіреа нз ера пълтїтѣ, пентрѣкѣ ачѣї карї дїнеа
фондърїле дн мъїпїле лорѣ, предїка кз есте ръшїне а
чере платѣ, шї кз осташилорѣ че се батѣ пзмаї пентрѣ
глорїе шї лїбертате нз ле треъсе де кзтѣ прафѣ шї
пълмъѣ.

Дар де времече нз ле пългїа нїмїкѣ, челѣ пздїнѣ
тревзїа сѣ фїе хрпїдї, шї ачестѣ хрпъ ера дїн снї-
пареа вїетълї дъранѣ.

Грълѣ, орълѣ, поръмьвлѣ, вїнълѣ, вїтеле, дн-
сфършїтѣ орїче авеа вїетълѣ сѣтеанѣ, се лха фърь нїчї
о платѣ; ад. се лха дела дъранѣ, че маї ръмъсесе
недзатѣ де кзтре ревелї арпъдї че змъла прїн сате
фърь нїчї знѣ кпътълїк, де кзтре алте ванде де арпъ-
дїї трїмїшї пентрѣ адъпаре де провїзїї, шї дн тоате
зїзеле се вьга дн Търговіште, търме де ої, чїрезі де
вої шї вачї, порчї шї тотѣ фелълѣ де пасърї. Кз знѣ
квзвпнтѣ дѣра днфъдїша знѣ хаосѣ де аместекѣ шї о
пкстїїре десвършїтѣ.

Арпъдїї, кндѣ гъсеа прїн сате вр'о нїмїдѣ кз
вїнѣ, маї днтѣ сѣ 'мъзта, апої десфънда вьдїле шї
лза сѣ кзргъ вїнълѣ шї ракївлѣ пзмаї дїн ръзтате.
Бїедїї дъранї, вьзъндѣсе жфъвїдї, малтратадї, кз каселе
рїнате, лъкрърїле лорѣ сфържмате, мьнка пълхетїтѣ,
вїтеле хрпїте, змплеаѣ мзндїї кз копїї шї невестеле
лорѣ, лъзъндѣ сатеїе пкстїї шї търъндѣ кз дншїї тї-
кълшїа шї desperation. Нічї одатѣ дѣра н'а фостѣ дн
астфелѣ де старе, пръдатѣ ка де арміа ачеста компъ-
сѣ де лепъдърїле пагїїлорѣ.

Ачї нз ера нїчї солдадї нїчї кпїтанї, тодї ераѣ
марї. Ера кз тотѣ ачестеа знѣ консілїѣ дналтѣ ме-
нїтѣ ка сѣ дїрїѣзе операціїле ресвслїче, дака ачеста
мерїта астфелѣ де пзме. Ачестѣ консілїѣ ера ком-
пъсѣ де чѣї треї прїндї, де прїнцълѣ Кантакозїно, де
докторълѣ Хрїстарї, де командантълѣ Ласанї шї де џе-
пералълѣ Орфано. Ласанї фъсесе маї пайнте факторѣ
дн Песта, шї Орфано дн слъжба касеї Длїї Бонарї дн
Odesa. Де астфелѣ де оменї шї алдї асемenea се
днпресъра Іпсіанте Че се пзтеа дар аштенпа дела

ниште óменї, фъръ крештере, фъръ кзпоштїнде шї фъръ посїцие социалъ ка ачештї дої дїн зртъ, кѣчї, чеїлалцї нъ потъ фї concideraції дн рндзлѣ ачестора. Дн а-деврѣ експедиціеї лѣї Incilante нъ 'ї пóте чїева атрї-вза алтѣ скопѣ де кѣтѣ прада шї жефѣїреа. Тѣдорѣ днкарї авеа знѣ скопѣ прекъм о декларасе не фацѣ, дар ачї нъ ера де кѣтѣ днтѣперекѣ шї копѣксїе.

III. Дн тїмнзлѣ ачеста сосї штїреа кѣ тѣрчї аѣ днтратѣ дн Бѣкрештї; ачестъ штїре с'а шї акредї-татѣ де кѣтре кѣдїва емїграції, карї авссесе порокѣ сѣ скапе де фѣрїа дорѣ. Атзпчї с'а възѣтѣ дн Тѣрго-вїште о сченъ, каре пѣтеа сѣ фїе трацікѣ шї каре а-ратѣ характерзлѣ челѣ сѣлватїкѣ а лѣї Каравїа. Ачеста, пентрѣ тѣчелѣрїа че фѣкѣсе днтре тѣрчїї дела Галацї, довѣндїсе градзлѣ де ценералѣ. Не кѣндѣ венї штїре де днтрарса тѣрчїлорѣ дн капиталъ, елѣ се афла кѣларе прїн тѣргѣ, шї, днтѣлнїндѣ не їсправнїкѣ дѣлѣ апкѣ де грѣматї шї дѣлѣ тѣржтѣ асфелѣ пѣпъ дн кѣртеа знде шедea Георге Incilante, днжѣрѣндѣ шї свїерѣндѣ кѣ о сѣ таїе днсѣшї капѣлѣ їсправнїкѣлѣї, фїндкѣ елѣ а рѣспѣндїтѣ ворѣва кѣ аѣ днтратѣ тѣрчїї дн Бѣкрештї шї кѣ ера знѣ възѣкторѣ. Бїетзлѣ їсправнїкѣ, галѣенѣ, тремѣрѣндѣ де проазѣ, се дндрепта арѣтѣндѣ не кїарѣ ачелѣ омѣ каре адѣсесе вестea; дар Каравїа нъ воїа сѣ'лѣ аскѣлте нїмїкѣ, елѣ череа сѣпце. Дн сѣжршїтѣ Прїнцїлѣ Георге авїа а пѣтѣтѣ сѣ скоцѣ не бїетзлѣ їс-правнїкѣ днп тѣпїеле ачестѣї гѣде, каре а фѣцїтѣ свїе-рѣндѣ ка знѣ тїгрѣ, кѣрѣїа їа скѣпатѣ прада днп гїаре; де ера фрїкѣ кїарѣ прїнцїлорѣ де днжсѣлѣ.

Тѣдорѣ порнїндѣсе днп Бѣкрештї спре Кѣмпѣ-лѣнѣ, орї кѣ гѣндѣ сѣ таїе дрѣмзлѣ лѣї Incilante дѣпъ кѣм се ворѣїа кѣ ар фї датѣ фѣгѣдїелѣ тѣрчїлорѣ, орї спре а се пѣне днсѣшї ла сїгѣранцѣ дн тѣнцїї, шї-а ашезатѣ таѣѣра ла Голештї.

Incilante не де о парте днкредїнѣндѣсе деспре планзлѣ лѣї Тѣдорѣ, сар не де алта сїмдїндѣ кѣ тѣрчїї аѣ порнїтѣ асѣпр'ї, а хотѣржтѣ кѣ орїче преѣдѣ сѣ пѣїе тѣла не Тѣдорѣ ка сѣ'шї рѣсѣвне асѣпр'ї, шї прїн а-честѣ дндрѣснѣдѣ фапѣ сѣ їмнѣ пѣдїптелѣ тѣрчїлорѣ пѣпъ сѣ сѣ прегѣтѣскѣ елѣ вїне де фѣгѣ. А трїмїсѣ дар ordїнѣ лѣї кѣпїтанѣ Іордакї че се афла кѣ арпѣзцї ла Пїтештї сѣ факѣ орїче ка сѣ прїнзѣ не Тѣдорѣ шї сѣ'лѣ адѣкѣ ла Тѣрговїште.

Днатѣче а прїїмїтѣ асеменеа порѣнѣкѣ, дндрѣ-нецлѣлѣ клефѣтѣ а порнїтѣ ла Голештї кѣ óменї сѣї шї, ажнѣгѣндѣ сѣра аколо, а околїтѣ каса Логофѣтѣлѣї Дїнкѣ Голескѣ дн каре ера ашезатѣ Тѣдорѣ. Елѣ шедea фѣрѣ грїжѣ днтр'їнѣ кїошкѣ дела пóртѣ, кѣндѣ знѣ пандѣрѣ

лѣлѣ лѣї днтрѣндѣ, дї спѣсе кѣ кѣпїтанѣлѣ Іордаке чере сѣ їнтре авѣндѣ сѣ'ї ворѣскѣ. Тѣдорѣ пѣвѣнїндѣ нї-мїкѣ, а ordonatѣ днатѣ сѣ ласе не кѣпїтанѣлѣ сѣ вїе. Кѣм а їнтратѣ ачеста дн кїошкѣ, 'ї а пѣсѣ пїстолзлѣ дн пентѣ стрїгѣндѣ'ї сѣ се деа. Тѣдорѣ възѣндѣ кѣ мїжлокѣ де днпотрївїре нѣ маї рѣнѣнеа, с'а скобо-ржтѣ жосѣ, с'а пѣсѣ кѣларе шї а плекатѣ ла Тѣрговїште. Алтѣлѣ ш'ар фї вѣндѣтѣ вїаца скѣмѣ, дар елѣ авѣндѣ сперанцѣ кѣ пандѣрїї лѣї, днатѣ че'лѣ ворѣ вѣдеа, ворѣ сѣрї сѣ'лѣ скапе, нѣ с'а днпотрївїтѣ; днсѣ атѣтѣ пандѣрї, кѣтѣ шї кѣпетенїїле дорѣ нїчї нѣ с'аѣ мїшкатѣ, фїїндѣ сѣпѣрації не днжсѣлѣ, пентрѣкѣ ла днченѣтѣлѣ револтеї прїн манїфестеле лѣї dedese воїе тѣтѣрорѣ осташїлорѣ сѣ праде шї сѣ жѣфѣїскѣ; сар маї ла зртѣ дѣпъ че а венїтѣ дн Бѣкрештї, мїтрополїтѣлѣ Дїонїсїе, епїскопѣлѣ Іарїонѣ шї Логоф. Ал. Фїлїнескѣ, фѣкѣндѣ'лѣ сѣ'їнѣелѣгѣ прїн сѣѣтѣрїї днделепте, кѣ нїчї-одатѣ о асеменеа касѣ нѣ їсѣзтеште кѣ кїпїлѣ аче-ста, чї кѣ влѣндеѣе шї кѣ пѣза челеї маї аспре дїцї-пїне, а датѣ страшнїче ordїне сѣ днчетеѣе тотѣ фѣ-лѣлѣ де жѣфѣрї, амерїнѣндѣ кѣ орї чїне ва дндрѣснї сѣ калче ordїнехе лѣї, пентрѣ знѣ оѣ фѣратѣ се ва педенсї кѣ пóрте.

Хотѣржѣреа ачеста а шї цїнѣт'о, фїїндѣкѣ тѣлцї пандѣрї, ва шї кїарѣ кѣпетенїї, с'аѣ фѣкѣтѣ вїктїме; се зїче днкѣ, кѣ токмаї кѣ о зї днїнѣтеа арестѣрїї лѣї, а спѣнзѣратѣ нóптеа де знѣ копачїс дої кѣпїтанї фѣарте сїтамїї дн ошгїре.

Ачестea аѣ фостѣ касѣеле каре аѣ decrѣstatѣ о-штїреа шї н'а фѣкѣтѣ нїчї о мїшкаре днпотрївїтоаре ла рїдїкареа шѣфлѣї дорѣ, каре а фостѣ адѣсѣ дн Тѣр-говїште шї днкїсѣ дн мїтрополїе.

О мїѣ чїнчї сѣте де пандѣрї алемї с'аѣ днтрѣ-патѣ кѣ арміа лѣї Incilante, чеїлалцї аѣ фостѣ decar-памїї шї словозїцїї ла ветреле дорѣ.

(Va urma.)

De amalgamisarea popóreloru.

(Urmare.)

III. E unu obiectu interesantu a cerca adev- rulu acestoru principie si asertatiuni, la poporulu romanu vechiu si la celu de adi.

Cele mai bune documente ne dau invasiunile barbare si colonisarile. —

In timpula acela, candu poporulu romanu ve- chiu era inca micu, sflamu in Italia popóre de mai

multe elemente, — si mai tardiu atate colonii grece, incatu o parte a Italiei se numia Greci'a mare. Puterea poporului romanu prin arme si cultura, a redicatu si tara elementului romanu; popórele difterite incepura a dispere din lume, — a se transfigurá si amalgamisá intr'unu poporu mare, tare si cultu, si pe candu au ajunsu romanii la culmea infioririi loru, vedemu unu imperiu latu, si in aceste mai numai unu elementu, mai numai o limba si unu spirit, — caci popórele barbare au incetatu de a mai fi popóre pentru sine.

In timpul acelu, candu s'a apropiatu si poporul romanu vechiu de capetulu vietiei sale, caci dupa regulele naturei a trebuitu se urmeze, precum va urma si pentru alte popóre; aflamu invasiunile barbare in imperiulu romanu.

Potut'au invasiunile barbare se stinga elementulu romanu, si se'lu amalgamizeze in elementulu loru barbaru? — Ba, nu au pututu, caci n'au avutu medilócele. — Armele invasiuniloru au slabitú séu chiaru au infransu pe romani, dar' armele tari sunt slabe pentru amalgamisare, — caci popórele barbare nu avura si cultura; si pentru ca nu avura si cultura, au trebuitu ca singure se calce pe armele loru invingátore, se se supuna culturei, si incetu se se abnege pe sine si se se transfigure in elementulu romanu, infrensu prin arme, dar' inca mai tare in cultura ca invasitorii. — Vedeti ce face cultura? Cultura e celu mai mare medilocu in mana genului omenescu, — in ea se represinta spiritulu divinú alu omenirii. —

Tocma aceste rezultate ale invasiuniloru, le aflamu in amalgamisarea mai multoru popóre barbare.

In Itali'a invadiara Longobarzii si altii 'si facura pe acestu pamentu chiaru si craioni, si totusi se prefacura in Italiani, ad. in elementu romanu, caci cultura era la italianii, si numai armele la longobarzii. — In Spani'a invadiara arabii si altii; — in Galia inundara francii si altii, dar toti, ca popóre barbare si-au perdutu limba, s'au prefacutu in elementulu romanu, caci trebuira se se supuna culturei romaniloru.

IV. In evulu mediu, cu caderea imperiului

romanu, a inceputu a se intari elementulu germanu. —

Influinti'a culturei romane a avutu urmarile sale si pe teritoriulu germanu, si acestu elementu a inceputu a se constitui si a trece din barbarismu. — Armele si cultur'a lui au amalgamisatu intocma alte popóre, si aceste au disparutu, — dar' acele nici candu au fostu asia puternice ca si ale elementului romanu, de órece armele si cultur'a germanismului nu au fostu centralisate. Pe lenga tóte aceste elementulu germanu a amalgamisatu mai cu séma popóre de elementulu slavu, adeca mai barbare. In Prusi'a au fostu canduva popóre slavene; in Moravia cea mare, slavica, astadi e mai numai elementu germanu, caci acesta a preponderatu prin arme si cultura. —

In timpul mai nou, armele germane au inceputu unu siru de pericle si triumfe in Italia, — elementulu italianu (romanu) a inceputu a se frange prin arme, dar' inca nu si prin cultura, — caci aci cultur'a germanismului nu era mai mare, ci numai cultur'a italiana fú impededata, — si elementulu italianu nu s'ar fi prefacutu in germanismu chiaru se si fia cadutu cultur'a italiana de totu, de órece numai acelu poporu invingatoriu si cultu póte se amalgamizeze, carele locuesce intra si in popórele barbare si neculte; de órece germanismulu nu si-au dusu colonii in Italia, ca acele se se apuce de córnelu plugului, si asia se-si faca cuibu, ca apoi impededandu immediate cultura italiana, se stenga elementulu ei. —

(Va urma.)

A s e m e n a r i.

Precum omid'a se infasiura pre sine in frundia, unde ca intru unu momentu jace fora viatia; inse in scurtu tempu vedemu sburandu celu mai frumosu fluture: asia si noi, cu tóte ca trupulu ne va putredi in pamentu, totusi ne vomu tradi intr'o viatia mai gloriosa. —

Precum nai'a fora de carmutoriu se cofunda: asia si beseric'a lui Christosu fora de capu aru cadé. —